

Een rist verenigingen probeert de mens in armoede anno 2007 dichters bij bestuur, sport, onderwijs en cultuur te brengen. Net als de uitroeiing van armoede blijkt de participatie van armen nog steeds problematisch. "Het is al twintig jaar lang hard knokken", zegt Ides Nicaise. "Maar ik ben niet pessimistisch."

Vechten voor kansen

Een pijnlijke paradox, zo noemde Mark Elchardus (VUB) de nuchtere vaststelling dat een sterk toegenomen welvaart in Vlaanderen ook geleid heeft tot meer armoede en ongelijkheid. Bijna 11% van de Vlaamse bevolking leeft onder de Europese armoedegrens. Hun stem, hoe zwak ook, moet gehoord worden. Geen beleid met het opgeheven vingertje, maar een participatief beleid. Dat is de betrachting van de vele Vlaamse verenigingen waar armen het woord nemen. Op enkele uitzonderingen na gaat het meestal om kleinschalige initiatieven. Zij worden overkoepeld door het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. "De verenigingen zijn verschillend in aard en opzet", weet voormalig senator *Jacinta De Roeck*, die zich ook de komende jaren op armoedebestrijding concentreert. "Sommige organisaties beperken zich tot gezellig samenzijn, anderen organiseren eenmaal per jaar op 17 oktober de werelddag tegen armoede. Er zijn echter ook heel wat verenigingen met een professionele aanpak. Ze werken jarenlang rond thema's zoals onderwijs, energie of gezondheidszorg. Zo bouwen ze samen met experts en professionele begeleiders aan expertise die ter zake doet. De Limburgse vzw *Dynamo* bijvoorbeeld zit al verschillende jaren samen aan tafel met de Limburgse OCMW's. Samen hebben ze de brochure 'Sociale Voordelen' ontwikkeld. We moeten ervoor zorgen dat die expertise niet verloren raakt en in het beleid gebracht wordt. Het zijn waardevolle bronnen, zowel op federaal, gewestelijk, provinciaal als gemeentelijk niveau."

"Hoewel die lokale verenigingen flexibel kunnen inspelen op vragen en noden, ontbreekt het hen aan slagkracht; vooral op beleidsniveau", vindt *Ides Nicaise*, voorzitter van het Steunpunt Armoedebestrijding. "Ze spreken immers minder met één stem, de organisatie van de inspraak is

logger en ze zijn nooit zeker dat ze echt representatief zijn." Niet dat Vlaanderen qua participatie van mensen in armoede achteroploopt in vergelijking met andere EU-lidstaten, vindt *Nicaise*. "We moeten niet blozen. Zeker in vergelijking met de landen uit Centraal- en Oost-Europa waar de civiele maatschappij onder het communisme gedeeltelijk is vernietigd en waar

getuigt van een zekere rijpheid in de relatie tussen de verenigingen en de overheid. Ook een pluspunt in Vlaanderen is dat er een decreet bestaat, het fameuze Decreet van 21 maart 2003 inzake Armoedebestrijding. Er is ook een kader waarin deze verenigingen subsidie krijgen. Wettelijk is ook vastgelegd dat de verenigingen hun kritiek kwijt kunnen, zonder dat ze finan-

Ides Nicaise over de participatie van armen

nog steeds een groot wantrouwen heerst. Niet ten onrechte, want vaak zijn armoedeverenigingen daar eenmansinitiatieven zonder enige vorm van representativiteit."

Hoe zit het met landen en regio's die dichterbij ons liggen? *Ides Nicaise*: "In tegenstelling tot onze Franstalige landgenoten hebben wij Vlamingen het voordeel dat onze verenigingen overkoepeld zijn. Via het Vlaams Netwerk zijn de verenigingen haast gedwongen om zich te federeren. Via het Belgische Steunpunt Armoedebestrijding wordt een permanent overleg met diverse overheden en met het middenveld gevoerd. Een prima zaak. Het gaat de versnippering tegen en geeft de verenigingen meer slagkracht. Niet dat ze altijd gelijk halen. Er zijn duidelijke voorbeelden van dossiers die niet vlotten. Zoals het leefloondossier, een federale kwestie waar de meningen van beleid en verenigingen fors uiteenlopen. De verenigingen hebben de leefloonwet nooit geaccepteerd. Dat

cieel genuilekorfd worden. Bovendien hebben ze de criteria vastgelegd waarmee ze elkaar en zichzelf erkennen. De methodiek volgt de fameuze zes criteria: ze moeten telkens opnieuw de armste mensen blijven zoeken, structureel werken, armen verenigen, hen het woord geven, emanciperend werken en in dialoog treden met de rest van de samenleving. Met andere woorden, Vlaanderen en België hebben een kader dat participatie mogelijk maakt."

Strategische armoedebestrijding

Participatie is een veeleisende en vooral dure kwestie. Niet iedereen is ervan overtuigd dat de verenigingen in staat zijn om de middelen die ze krijgen zelf goed te beheren. Krijgen de verenigingen te veel subsidies? "Neen, ze zijn absoluut ontoereikend", vindt *Ides Nicaise*. "Daarover is bijna iedereen het eens. De subsidie is zeker ontoereikend voor mensen die in extreme bestaansonzekerheid leven. Een aantal verenigingen dat hard en goed

werkt, geraakt daardoor niet erkend. Een andere, veel gehoorde opmerking is dat de grote verenigingen bijna symbolisch betoelaagd worden in vergelijking met het werk dat ze presteren. Toch moeten we niet naïef zijn. Ook een volledige subsidiëring is niet goed, omdat het de verenigingen te afhankelijk zou maken van de overheid. ATD Vierde Wereld bijvoorbeeld, een internationale niet-gouvernementele organisatie voor armoedebestrijding, draait daarom voor driekwart op giften.”

Praten is één zaak, gehoord worden een andere. De Koning Boudewijnstichting organiseerde op 24 september in Gent het colloquium ‘Europa nabij? Dialoogdag over armoede en sociale insluiting.’ Tijdens het colloquium werden de methodes onderzocht die de EU hanteert om haar lidstaten ertoe aan te zetten armoede en sociale uitsluiting op een strategische manier te bestrijden: de Lissabon-doelstellingen, de Open Coördinatiemethode en het Nationaal Actieplan Sociale Inclusie. Ides Nicaise: “In het daaropvolgende debat over participatie van armen heb ik de participatieparadox aangestipt. Enerzijds hebben de verenigingen en vooral hun leden het gevoel dat ze steeds vaker om hun mening gevraagd worden en dat ze enorm veel energie steken in participatie. Anderzijds twifelen ze aan de luister- en investeringsbereidheid van het beleid om hun kennis en know-how te valoriseren.”

Naar een concreet voorbeeld moet Ides Nicaise niet lang zoeken. “Ik denk aan de tweejaarlijkse verslagen van het Steunpunt Armoedebestrijding. In december van dit jaar verschijnt nummer vier. Dat verslag moet via de voorzitter van de interministeriële conferentie verspreid worden bij de verschillende deelregeringen. Zij moeten er hun advies over uitbrengen, net als de sociale partners en het bedrijfsleven. De eerste jaren liep dat absoluut niet van een leien dakje. Ondanks herhaaldelijk aandringen van het Steunpunt, ‘vergat’ sommige instanties de verslagen te bespreken. Dat was frustrerend. Een andere strategie van het Steunpunt Armoedebestrijding heeft daar de afgelopen twee jaar verandering in gebracht. Niet alleen de coördinerende ministers worden aangepord. Het

Steunpunt doet nu actief de follow-up van die verslagen, blijft systematisch alle kabinetten contacteren en geeft toelichting in parlementaire werkgroepen. Het Steunpunt publiceert de schriftelijke reacties ook op de website. We merken een duidelijke vooruitgang.”

Vraaggestuurd beleid

Het beleid lijkt de laatste jaren iets meer vraaggestuurd door de verenigingen van mensen in armoede. Er zijn positieve resultaten geboekt: de maximumfactuur in de gezondheidszorg, de fiscale ontlasting van de laagste lonen, de uitbouw van de sociale economie of de kosteloosheid van het basisonderwijs. Toch mogen we het gaspedaal niet lossen, zegt Nicaise. “Het beleid evolueert traag. Een aantal eisen van de verenigingen wordt nog niet ingewilligd. Bijvoorbeeld in de huisvesting, waar een

schrijnende crisis heerst in de sociale én private huursector. De verenigingen vragen een sterkere regulering van de huurprijzen, met richtprijzen die rekening houden met de kwaliteit van woningen. Ze vragen de invoering van een stelsel van huuroelagen en van een federaal huurwaarborgfonds. Geen enkele van deze eisen is ingewilligd. Ook bij andere thema's kan je voorbeelden vinden. In de bijzondere jeugdzorg hameren de verenigingen er op dat het aantal plaatsingen van kinderen moet dalen. De trend gaat echter nog steeds in omgekeerde richting. Intussen vaart de maatschappij in haar geheel een koers die niet bepaald solidair te noemen is. Ik denk aan de liberalisering van de diensten van openbaar nut. De verenigingen leveren een continu gevecht voor een minimaal gewaarborgde dienstverlening en om te beletten dat sociale tarieven afgeschaft worden. De afgelopen jaren hebben

we genoeg voorbeelden gehoord van de nefaste werking van de liberalisering op de armsten. De verenigingen moeten in zo'n klimaat steeds een achterhoedegevecht voeren om dat beleid bij te sturen. Ook in andere beleidsaspecten, bijvoorbeeld de activering van werkzoekenden, is de druk voelbaar om over te schakelen op een beleid dat met sociale uitsluiting flirt. Ik heb het onder andere over de verstrenging van sancties en de beperking van uitkeringen in duur." Conclusie: terwijl de grote molen van het beleid draait, denkt men af en toe denkt aan de armen? Nicaise: "Het beleid wordt gevoed door een publieke opinie die verrechtst." Dat heeft volgens Nicaise niet alleen met racisme te maken. Vreemdelingen maken de helft van het Vlaamse armenbestand uit. "De attitudes tegen kansarmen verharderen ook. Terwijl de Vlaming alsmaar rijker wordt, verschrompelt zijn solidariteit."

Werkzoekenden en zeker mensen in armoede worden tegenwoordig gegeseld met het nieuwe modewoord flexibiliteit. Is Ides Nicaise op dat vlak pessimistisch gestemd voor de toekomst? "Flexibiliteit hoeft niet slecht te zijn. Denk maar aan 'flexicurity': het versterken van de sociale zekerheid moet werknemers in staat stellen om zich flexibeler op te stellen op de arbeidsmarkt. In de praktijk stijgt wel de flexibiliteit op de werkvloer, maar de sociale zekerheid erodeert verder. Dat is

geen flexicurity." Wat met de kleine restgroep van armen die ver van participatie blijft omdat zij niet meer in te zetten zijn op de werkvloer? "Die mensen kunnen zich op andere manieren nuttig maken voor de samenleving. Bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk. Buurteconomie volgt dat principe. Maar ook door aan zichzelf te werken, zodat ze actiever kunnen participeren. Heel belangrijk is dat men al deze inspanningen ook honoreert. Je moet mensen in armoede niet per se in de eerste de beste job duwen. Het kan soms beter zijn voor hun integratie als je hen een tijdlang vergoedt om voor een gehandicapte buur te zorgen, of om het onthaal te doen bij een vereniging."

tekst | Peter Dupont

www.vlaanderen.be/armoede